

Verkennd onderzoek
Flora- en faunawet
ter plaatse van:

Namweg
Nijeveen

projectnummer

151168

VERANTWOORDING

RAPPORT

Type onderzoek	:	Verkennd onderzoek Flora- en faunawet
Locatie onderzoek	:	Namweg
Projectnummer	:	151168
Versie rapportage	:	3
Auteur	:	Ing. J. Kamps MSc
Verantwoordelijke ecooloog	:	Ing. J. Kamps MSc
Controle en vrijgave	:	Ing. R.J.W. Huls
Paraaf vrijgave	:	
Datum	:	29 oktober 2015

OPDRACHTGEVER

Naam	:	Witpaard
		Ir. B.P.G. van Diggelenkade 11 8267 AC Kampen
Contactpersoon	:	Mevr. M. Nagelhout – van den Bosch

UITGEVOERD DOOR

MILIEU ADVIESBUREAU

Eco Reest

KANTOOR ZUIDWOLDE

Industrieweg 20
7921 JP Zuidwolde
Tel.: 0528-373982
Fax.: 0528-373907
info@ecoreest.nl
www.ecoreest.nl

KANTOOR APPINGEDAM

Opwierderweg 160
9902 RH Appingedam
Tel.: 0596 633355
Fax.: 0528-373907

KANTOOR ALMERE

Transistorstraat 91-34
1322 CL Almere
Tel.: 036 8200376
Fax.: 0528-373907

DISCLAIMER

Dit rapport is het resultaat van een verkennend **onderzoek flora en fauna**, verricht ter plaatse van **Namweg te Nijeveen**, in opdracht van **Witpaard**.

Ten behoeve van de juiste interpretatie van dit rapport is het noodzakelijk te beschikken over de gehele rapportage, inclusief bijlagen.

Het rapport is ongeschikt voor toepassing in een juridische context indien:

- de paginanummering van het rapport onjuist of onvolledig is
- de bijlagen genoemd in de inhoudsopgave (deels) ontbreken
- het projectnummer in het rapport en op de bijlage niet overeenkomt

We stellen dit rapport alleen ter beschikking aan derden in geval van schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	6
1.1	AANLEIDING EN DOELSTELLING	6
1.1	SCOPE	6
1.2	KWALITEITSBORGING	6
1.3	LEESWIJZER	7
2	ONDERZOEKSLOCATIE EN NABIJE OMGEVING	8
2.1	BESCHRIJVING TOEKOMSTIGE PLANNEN	8
2.2	BESCHRIJVING ONDERZOEKSLOCATIE EN DIRECTE OMGEVING	8
2.3	BESCHERMDE GEBIEDEN IN DE NABIJE OMGEVING	10
3	NATUURWETGEVING	12
3.1	FLORA- EN FAUNAWET	12
3.2	NATUURBESCHERMINGSWET	13
3.3	NATUURNETWERK NEDERLAND	14
4	METHODE	15
4.1	LITERATUURSTUDIE	15
4.2	VELDBEZOEK.....	15
5	RESULTATEN EN EFFECTENBEOORDELING	16
5.1	VAATPLANTEN	16
5.2	VOGELS	16
5.3	GRONDGEBONDEN ZOOGDIEREN	17
5.4	VLEERMUIZEN	17
5.5	AMFIBIEËN EN REPTIELEN	17
5.6	VISSEN.....	18
5.7	OVERIGE SOORTEN.....	18
6	CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN	19
6.1	CONCLUSIE FLORA- EN FAUNAWET	19
6.2	AANBEVELINGEN EN ADVIES	19
6.3	VERANTWOORDING.....	19
Bijlage 1	Essentietabel Natura 2000-gebied De Wieden	
Bijlage 2	Globale verspreiding beschermde en bedreigde soorten	
Bijlage 3	Literatuur	

1 INLEIDING

In opdracht van Witpaard is door Eco Reest BV een verkennend onderzoek Flora- en faunawet uitgevoerd ter plaatse van de Namweg te Nijeveen.

1.1 AANLEIDING EN DOELSTELLING

Aanleiding tot het onderzoek is de voorgenomen realisatie van bedrijfsbebouwing op het perceel.

De doelstelling van het onderzoek is meerledig en bestaat uit het vaststellen:

- of habitats aanwezig kunnen zijn van beschermde dier- en plantensoorten ter plaatse van het plangebied;
- of de werkzaamheden versturende effecten hebben op beschermde dier- en plantensoorten;
- hoe met eventueel aanwezige beschermde soorten omgegaan kan worden.

Op de locatie is nu akkerland aanwezig. Hier wordt een bedrijfspand met werkplaats en kantoor gerealiseerd.

1.1 SCOPE

In dit rapport is een verkennend flora en fauna onderzoek beschreven. Hierin is onderzocht of er negatieve effecten te verwachten zijn op beschermde soorten en zo ja, of deze significant negatief kunnen zijn. In overleg met het bevoegd gezag wordt de uitkomst van het verkennend onderzoek gebruikt voor het vaststellen van de noodzaak van een eventueel vervolgonderzoek.

Bij ruimtelijke ingrepen moet vooraf worden getoetst of er schade kan optreden aan beschermde natuurgebieden. De onderzoekslocatie ligt op circa 2,3 kilometer afstand ten oosten van het van het Natura 2000-gebied De Wieden. Gezien relatief grote afstand van het plangebied tot het Natura 2000 gebied is er geen voortoets aan de Natuurbeschermingswet 1998 uitgevoerd.

1.2 KWALITEITSBORGING

Eco Reest streeft naar een zo hoog mogelijk kwaliteit van onderzoek te leveren.

Eco Reest BV is gecertificeerd volgens "NEN-EN-ISO 9001:2008", voor het geven van milieukundig advies in relatie tot ruimtelijke ontwikkelingen, gebouwen en managementondersteuning, met inbegrip van de uitvoering van gerelateerde onderzoeksactiviteiten.

Naast kwaliteit is onafhankelijkheid van groot belang om onze opdrachtgever van dienst te zijn met het beste advies voor zijn vraagstuk. Wij merken dan ook op dat er geen functionele relatie bestaat tussen opdrachtgever en Eco Reest BV, hetgeen betekent dat het advies van Eco Reest onafhankelijk is van de belangen van de opdrachtgever en derden.

Eco Reest heeft een ontheffing voor het uitvoeren van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 9 van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het vangen, bemachtigen en met het oog daarop opsporen van beschermde inheemse amfibieën, vissen, kevers, libellen, mieren en weekdieren, ten behoeve van onderzoek (ontheffingsnummer: FF/75A/2011/049).

Conform de eisen uit onze ethische code behandelt Eco Reest BV alle gegevens vertrouwelijk, waarvan wij kennisnemen als gevolg van de uitvoering van de werkzaamheden, behoudens in geval van wettelijke verplichtingen.

1.3 LEESWIJZER

In hoofdstuk 2 worden de locatie, omgeving en het ontwikkelingsplan beschreven. Hoofdstuk 3 bevat een samenvatting van de regelgeving uit de Flora- en faunawet die hier relevant is. In hoofdstuk 4 worden de gebruikte onderzoeksmethoden beschreven. De resultaten van de toets aan de Flora- en faunawet worden beschreven in hoofdstuk 5. Besloten wordt met hoofdstuk 6; conclusies en aanbevelingen.

2 ONDERZOEKSLOCATIE EN NABIJE OMGEVING

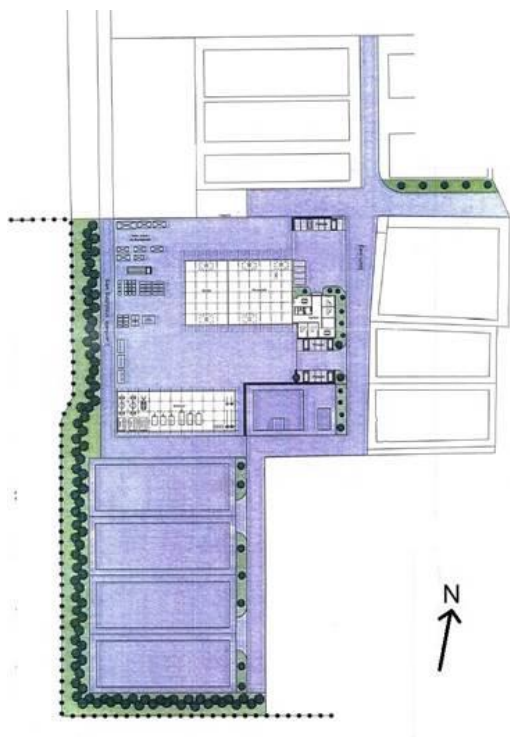
In dit hoofdstuk wordt de huidige en toekomstige situatie van de onderzoekslocatie beschreven en wordt een overzicht gegeven van de beschermde gebieden in de omgeving van de onderzoekslocatie.

2.1 BESCHRIJVING TOEKOMSTIGE PLANNEN

De opdrachtgever is voornemens om een bedrijfspand met kantoor en werkplaats te realiseren ter plaatse van het onderzoeksterrein.

Ten behoeve van de bouw worden er bestaande landschapselementen verwijderd. De sloot rond het perceel wordt (ten dele) gedempt. Vooralnog is onduidelijk wanneer de bouw zal plaatsvinden.

In de onderstaande figuur is de nieuwe situatie door de opdrachtgever weergegeven.

Figuur 2-1. Nieuwe situatie.

2.2 BESCHRIJVING ONDERZOEKSLOCATIE EN DIRECTE OMGEVING

Het plangebied ligt aan de westzijde van Nijeveen bestaat uit een perceel akkerland. Ten tijde van het veldbezoek werd hier mais verbouwd.

Ten noorden en noordwesten van het plangebied ligt de bedrijfsbebouwing van de Nijverheidsweg, aan de overige zijden ligt agrarisch gebied.

Figuur 2-2. Locatie onderzoeksterrein, rood omkaderd (bron achtergrondkaart: ArcGis Online).

Figuur 2-3. onderzoeksterrein

2.3 BESCHERMDE GEBIEDEN IN DE NABIJE OMGEVING

Natura 2000

De onderzoekslocatie is gelegen ten oosten van het Natura 2000 gebied De Wieden. De afstand tussen de onderzoekslocatie en het Natura 2000 gebied bedraagt circa 2,3 kilometer

Gelet op de afstand en de kernopgave van het Natura 2000 gebied, de kenmerken van onderhavig onderzoeksterrein en het initiatief wordt er geen toets aan de Natuurbeschermingswet uitgevoerd (zie ook paragraaf 1.3, scope).

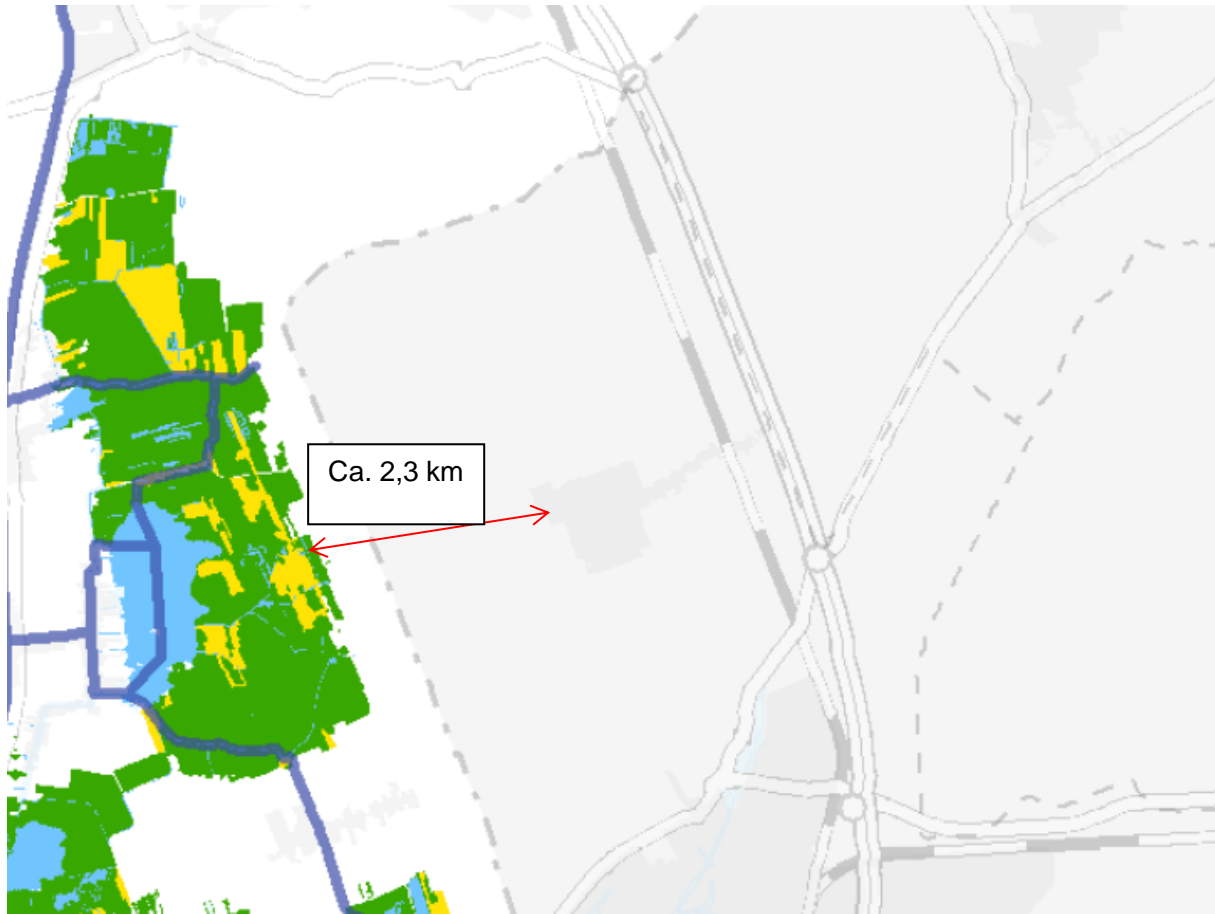
In figuur 2-4 is de ligging van de onderzoekslocatie ten opzichte van De Wieden weergegeven.

Figuur 2-4 ligging van de onderzoekslocatie ten opzichte van De Wieden

Natuurnetwerk Nederland

Figuur 2-5 ligging van de onderzoekslocatie ten opzichte van De Wieden

Op de kaart in figuur 2-5 is te zien dat de onderzoekslocatie op ca. 2,3 kilometer van een natuurgebied ligt dat is opgenomen in het NNN. Het betreft het natuurgebied De Wieden dat ook is opgenomen als Natura-2000 gebied.

3 NATUURWETGEVING

In Nederland is de bescherming van soorten en gebieden (nog) geregeld in de Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet 1998. Deze twee wetten worden naar verwachting in de loop van 2015 vervangen door de nieuwe wet Natuurbescherming. Tot die tijd wordt nog getoetst aan de Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet 1998.

3.1 FLORA- EN FAUNAWET

De Flora- en faunawet richt zich op de bescherming van soorten. Deze wet gaat uit van het 'nee, tenzij'-principe. Dit betekent dat activiteiten met een schadelijk effect op beschermde soorten in principe verboden zijn. Van dit verbod kan onder voorwaarden worden afgeweken met een ontheffing of een vrijstelling.

De Flora- en faunawet bevat een aantal verbodsbepalingen. De verbodsbepalingen in artikel 11 zijn bij ruimtelijke ontwikkelingen het meest aan de orde. Dit artikel stelt dat het verboden is "nesten, hollen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren".

In artikel 2 is een zorgplicht opgenomen. Deze houdt in dat iedereen 'voldoende zorg' in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende planten en dieren en hun leefomgeving en handelingen die schadelijke gevolgen kunnen veroorzaken op flora en fauna achterwege moet laten. De zorgplicht geldt voor alle individuen van in Nederland voorkomende soorten planten en dieren, ongeacht of deze soort beschermd is en ongeacht of ontheffing of vrijstelling is verleend.

De beschermde soorten zijn in te delen in een aantal beschermingsniveaus: een drietal tabellen en vogels:

1. tabel 1-soorten: de meest algemene soorten waarvoor een vrijstellingsregeling geldt bij ruimtelijke ontwikkelingen. Dit betekent dat voor deze soorten geen ontheffing hoeft te worden aangevraagd. Voor deze soorten geldt wel de zorgplicht.
2. tabel 2-soorten: soorten die beschermd zijn en waar momenteel de gunstige staat van instandhouding in Nederland in het geding kan zijn en niet zijn vermeld in de Habitatrichtlijn bijlage IV. Hiervoor geldt een vrijstelling wanneer wordt gehandeld volgens een goedgekeurde gedragscode. In andere gevallen is voor deze soorten een ontheffing noodzakelijk. Bevoegd gezag kijkt of deze verkregen kan worden middels een lichte toets. Hierin wordt getoetst of de ingreep afbreuk doet aan de gunstige staat van instandhouding van de soort en of de werkzaamheden een redelijk doel dienen.
3. tabel 3-soorten: strikt beschermde soorten: soorten uit bijlage IV van de Habitatrichtlijn die op Europees niveau zijn beschermd, en soorten die door de minister van (toen) LNV zijn aangewezen middels een Algemene maatregel van Bestuur (AMvB Bijlage 1-soorten). Voor het aantasten van verblijfplaatsen van deze soorten is in veel gevallen een ontheffing nodig. Bevoegd gezag zal voor een aanvraag voor deze soorten een uitgebreide toets uitvoeren. Hierin wordt naast de gunstige staat van instandhouding ook getoetst of er geen redelijke alternatieven zijn en of er sprake is van een in de wet genoemd belang.

Vogels nemen in de Flora- en faunawet een bijzondere positie in. De nesten van alle inheemse soorten zijn tijdens het broedseizoen beschermd door de Flora- en faunawet. Voor het verstoren van broedende vogels geldt een uitgebreide toets, vergelijkbaar met tabel 3-soorten. Daarnaast zijn voortplantings- en vaste rust- of verblijfsplaatsen van een aantal vogelsoorten jaarrond beschermd (mits niet definitief verlaten). Het betreft nesten van boomvalk, buizerd, gierzwaluw, grote gele kwikstaart, havik, huismus, kerkuil, oehoe, ooievaar, ransuil, roek, slechtvalk, sperwer, steenuil, wespandief en zwarte wouw.

Het bevoegd gezag voor deze wet berust nog bij de staatssecretaris van Economische Zaken, die dit laat uitvoeren door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). Voor een nadere toelichting op de Flora- en faunawet wordt verwezen naar de geraadpleegde websites.

De resultaten van het verkennend onderzoek naar soorten van de Flora- en faunawet worden beschreven in hoofdstuk 5 van dit rapport.

3.2 NATUURBESCHERMINGSWET

Sinds 1 oktober 2005 is de Natuurbeschermingswet 1998 van kracht. Hiermee is gebiedsbescherming van de Europese Habitat- en Vogelrichtlijn in de Nederlandse wetgeving geïmplementeerd. De beschermde gebieden uit de beide richtlijnen worden aangeduid als Natura 2000 gebieden.

In het ontwerp-aanwijzingsbesluit van het Natura 2000-gebied zijn zowel de te beschermen waarden van het Vogelrichtlijn- als het Habitatrichtlijngebied opgenomen. In bijlage 2 zijn deze kwalificerende habitattypen en soorten van opgenomen als zogenaamde instandhoudingsdoelen. Elk gebied is specifiek voor een of meer van deze instandhoudingsdoelen aangewezen. Met deze nationale deelverplichtingen wordt bijgedragen aan de Europese verplichting die beoogt het goede voortbestaan van deze natuurwaarden zeker te stellen.

Ook in de Natuurbeschermingswet is een algemene zorgplicht opgenomen. Deze houdt in dat iedereen verplicht is schade aan de waarden van Natura 2000 gebieden te voorkomen. Dat betekent dat mogelijke schade actief voorkomen, beperkt of verzacht moet worden. Voor onvermijdelijke schade is men vervolgens verplicht een vergunning aan te vragen. Door middel van een toetsing aan de Natuurbeschermingswet 1998 kan worden bepaald of schade kan optreden bij het uitvoeren van de voorgenomen plannen. Een plan waarbij schade niet vermeden kan worden door middel van mitigatie (verandering, verzachting), kan dan alleen doorgang vinden wanneer er geen alternatief voor bestaat, het plan een dwingende reden van groot openbaar belang dient en de schade aan instandhoudingsdoelen volledig wordt gecompenseerd.

De effecten op de beschermde waarden kunnen zowel direct als indirect (externe werking) zijn. "Extern" betekent zowel dat instandhoudingsdoelen beschermd moeten zijn tegen invloed van buiten het gebied als dat soorten die een levensfunctie buiten het gebied hebben, daar ook volledige bescherming genieten.

Bij het bepalen of de ontwikkeling negatieve gevolgen kan hebben, moet ook rekening gehouden worden met de overige ontwikkelingen in de omgeving van het beschermde gebied. Door een combinatie (cumulatie) van activiteiten kunnen namelijk ook negatieve effecten optreden. Hierbij wordt als richtlijn gehanteerd dat alleen plannen en projecten, waarover een definitief besluit is genomen, bij deze beoordeling worden betrokken.

De colleges van gedeputeerde staten zijn per provincie het bevoegd gezag voor alle gebieden die in of voor het grootste deel in hun provincie liggen. Voor de Natura 2000-gebieden in de Noordzee en enkele specifieke gebieden is de minister van het betreffende departement verantwoordelijk.

3.3 NATUURNETWERK NEDERLAND

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is sinds de Rijksnatuurvisie 2014 het Nederlands netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden. In de wet heet dit de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Het netwerk moet natuurgebieden beter verbinden met elkaar en met het omringende agrarisch gebied.

Ook wordt bestaande natuur met nieuwe, nog te ontwikkelen natuurgebieden verbonden, door middel van ecologische verbindingzones of robuuste verbindingen. Kenmerk is dat ze breed genoeg moeten zijn zodat dieren makkelijk van het ene naar het andere gebied kunnen gaan.

Binnen het Natuurnetwerk Nederland liggen alle Natura 2000-gebieden, bestaande natuurgebieden (waaronder alle nationale parken), gebieden waar nieuwe natuur wordt aangelegd, landbouwgebieden waarop agrarisch natuurbeheer wordt uitgevoerd, verschillende grote wateren, meren, de kustzone van de Noordzee en de Waddenzee.

De beschermde waarden van het Natuurnetwerk Nederland zijn breder dan die van het Natura 2000 gebied. Het gaat bijvoorbeeld om de 'wezenlijke waarden' van het gebied, maar hebben het rijk en de provincies de 'Spelregels EHS' ontwikkeld die per provincie in de Omgevingsverordening zijn verwerkt. Voor toetsing aan deze regelgeving geldt geen vastomlijnd stappenplan zoals voor de toetsing aan de Natuurbeschermingswet. In het kader van de Natuurbeschermingswet worden de effecten op de meest kwetsbare waarden van het NNN getoetst. Een vergunning voor een activiteit die ruimtebeslag of schade veroorzaakt kan ook hierbij alleen worden verleend als er sprake is van een dringende reden van openbaar belang en schade aan natuurwaarden volledig wordt gecompenseerd of dat het NNN kan worden herbegrensd of er per saldo beter van wordt. Het NNN wordt daarom in beginsel planologisch beschermd.

Sinds het Natuurpact zijn de provincies verantwoordelijk voor het Natuurnetwerk Nederland. Wanneer het NNN effecten ondervindt door een project, moet in overleg worden getreden met de betreffende provincie.

4 METHODE

4.1 LITERATUURSTUDIE

Voorafgaand aan het veldbezoek is gestart met een bureaustudie naar het voorkomen van flora en fauna ter plaatse van het onderzoeksterrein. Deze bureaustudie heeft bestaan uit het opvragen van gegevens van Quickscanhulp.nl. Hierin is een overzicht gegeven van de in de omgeving aanwezige soorten van tabel 2 en 3 van de Flora- en faunawet. Deze staan weergegeven in onderstaande tabel (4-1). Het plangebied is in dit geval iets ruimer ingetekend om een volledig beeld te krijgen van de soorten in de omgeving. De volledige lijst, met soorten op een grotere afstand dan 1 kilometer van het plangebied, is weergegeven in bijlage 2.

Tabel 4-1. Beschermde soorten binnen een kilometer van het onderzoeksgebied (Bron: Quickscanhulp.nl)

Soort	Soortgroep	Bescherming	Afstand
rouwmantel	Insecten - Dagslinders	tabel III	0 - 1 km
Boomvalk	Vogels	tabel III	0 - 1 km
Buizerd	Vogels	tabel III	0 - 1 km
Gierzwaluw	Vogels	tabel III	0 - 1 km
Havik	Vogels	tabel III	0 - 1 km
Huismus	Vogels	tabel III	0 - 1 km
Kerkuil	Vogels	tabel III	0 - 1 km
Ooievaar	Vogels	tabel III	0 - 1 km
Ransuil	Vogels	tabel III	0 - 1 km
Roek	Vogels	tabel III	0 - 1 km
Sperwer	Vogels	tabel III	0 - 1 km
Steenuil	Vogels	tabel III	0 - 1 km
Gewone dwergvleermuis	Zoogdieren	tabel III	0 - 1 km
Laatvlieger	Zoogdieren	tabel III	0 - 1 km

Verder is gebruik gemaakt van bestaande literatuur (verspreidingsatlassen e.d.). Er zijn geen gegevens aangekocht van bijvoorbeeld PGO's (Particuliere Gegevensbeherende Organisaties). In bijlage 2 is een overzicht gegeven van de geraadpleegde bronnen.

4.2 VELDBEZOEK

De uitvoering van het veldbezoek heeft plaatsgevonden op 8 september 2015. Dit heeft overdag plaatsgevonden. Tijdens de inventarisatie waren de weersomstandigheden als volgt: 17°C, half bewolkt, droog. Wind 2 Bft.

Het bezoek is gericht om te beoordelen of de onderzoekslocatie geschikte biotopen bevat voor beschermde dier- en plantensoorten. Hiervoor zijn de onderzoekslocatie en de nabije omgeving onderzocht op potentiële leef- en groeiplaatsen van beschermde dier- en plantensoorten.

5 RESULTATEN EN EFFECTENBEOORDELING

Onderstaand zijn de resultaten van zowel het literatuuronderzoek als het veldbezoek weergegeven.

5.1 VAATPLANTEN

Resultaten literatuuronderzoek

In de omgeving van het onderzoeksterrein zijn geen middel streng of streng beschermde plantensoorten bekend.

Resultaten veldbezoek en effectenbeoordeling

De onderzoekslocatie bestaat uit een maisakker, waartussen weinig andere soorten groeien. De omringende sloot was wel sterk begroeid, met voornamelijk riet. Op de oevers groeien verschillende grassoorten waaronder gestreepte witbol en ruw beemdgras. Zowel de sloot als de maisakker zijn te voedselrijk om als groeiplaats te dienen voor (streng) beschermde plantensoorten. Daarnaast wordt de maisakker te vaak bewerkt om als geschikte groeiplaats voor de meeste planten te fungeren.

Figuur 5-1. Sterk begroeide sloot

5.2 VOGELS

Resultaten literatuuronderzoek

In de omgeving van het onderzoeksterrein zijn de volgende broedvogels bekend: boomvalk: buizerd, gierzwaluw, havik, huismus, kerkuil, ooievaar, ransuil, roek, sperwer en steenuil.

Resultaten veldbezoek en effecten beoordeling

Ter plaatse van het onderzoeksterrein verwachten wij geen nestplaatsen van vogels met jaarrond beschermde nesten, omdat er bij de werkzaamheden geen bomen gerooid of huizen gesloopt worden. De roofvogelsoorten die uit het literatuuronderzoek naar voren kwamen jagen wellicht een deel van het jaar in het akkerperceel. In de omgeving blijft nog voldoende soortgelijk habitat beschikbaar. Naar verwachting vormt het maisperceel geen essentieel jachtgebied.

Wel kan de maisakker in het voorjaar door verschillende akkervogels gebruikt worden om in te broeden en kunnen watervogels tot broeden komen in de sloot. Omdat deze bijna geheel is dichtgegroeid is dit echter geen optimaal habitat voor watervogels.

Nesten van akker- of watervogels zijn niet jaarrond beschermd, maar wel binnen het broedseizoen. Een overtreding van de Flora- en faunawet kan worden voorkomen door de werkzaamheden buiten het broedseizoen van vogels uit te voeren, of te starten voor het begin van het broedseizoen en in één keer door te werken. Een andere optie is het perceel en de sloot voor de start van het broedseizoen ongeschikt te maken en te houden voor broedende vogels, bijvoorbeeld door de

vegetatie kort te houden en te zorgen dat het akkerperceel regelmatig verstoord wordt. Globaal loopt het broedseizoen van vogels van 1 maart tot 1 september. Dit is afhankelijk van de soort en van de klimatologische omstandigheden.

5.3 GRONDGEBONDEN ZOOGDIEREN

Resultaten literatuuronderzoek

In de omgeving van het onderzoeksterrein zijn geen middel streng of streng beschermde soorten grondgebonden zoogdieren bekend.

Resultaten veldbezoek en effectenbeoordeling

Tijdens het veldbezoek zijn geen sporen aangetroffen van grondgebonden zoogdieren ter plaatse van het onderzoeksterrein en de directe omgeving. Hierbij wordt overigens opgemerkt dat sporen van kleine zoogdieren in vegetatie lastig zichtbaar zijn. Gelet op het habitatype zou het onderzoeksterrein en directe omgeving, onderdeel kunnen uitmaken van het leefgebied van algemene zoogdieren zoals mol en huisspitsmuis.

De bovengenoemde en verwachte diersoorten zijn aangemerkt als tabel-1 soort waarvoor in het kader van bestendig beheer, onderhoud aan infrastructuur of ruimtelijke ontwikkelingen een vrijstelling geldt. Dit houdt in dat in het kader van de Flora- en faunawet geen ontheffing noodzakelijk is voor het uitvoeren van de voorgenomen werkzaamheden. Daarnaast worden populaties van bovengenoemde soorten niet in gevaar gebracht. Het zal voornamelijk gaan om verstoring van individuen.

Wij merken op dat te allen tijde de zorgplicht blijft gelden. Deze zorgplicht houdt in dat nadelige gevolgen voor flora en fauna zoveel mogelijk moeten worden voorkomen. De zorgplicht geldt voor alle planten en dieren, beschermd of niet.

5.4 VLEERMUIZEN

Resultaten literatuuronderzoek

In de omgeving van het onderzoeksterrein zijn de volgende vleermuizen bekend: gewone dwergvleermuis en laatvlieger.

Resultaten veldbezoek en effectenbeoordeling

Er worden geen bomen gekapt of gebouwen gesloopt voor het project. Daarom is er geen sprake van het wegnemen van verblijfplaatsen voor vleermuizen.

Vliegroute

Gelet op het ontbreken van lijnvormige elementen kunnen vliegroutes binnen het onderzoeksterrein van vleermuizen worden uitgesloten

Foerageergebied

De onderzoekslocatie zal mogelijk deel uit maken van het foerageergebied van plaatselijke vleermuispopulaties. Echter, gezien de onbeschutte ligging van de locatie lijkt dit geen optimaal foerageergebied voor vleermuizen te zijn.

5.5 AMFIBIEËN EN REPTIELEN

Resultaten literatuuronderzoek

In de omgeving van het onderzoeksterrein zijn geen zwaar of middelzwaar beschermde amfibieën en reptielen bekend.

Resultaten veldbezoek en effectenbeoordeling

Tijdens het veldbezoek zijn geen amfibieën waargenomen ter plaatse van het onderzoeksterrein. De sloot om het perceel is grotendeels dichtgegroeid en is slechts marginaal geschikt als habitat voor amfibieën. Het zou deel kunnen uitmaken van het voortplantingsbiotoop van algemenere soorten als bruine kikker en gewone pas.

De bovengenoemde en verwachte amfibieën zijn aangemerkt als tabel-1 soort waarvoor in het kader van bestendig beheer, onderhoud aan infrastructuur of ruimtelijke ontwikkelingen een vrijstelling geldt. Dit houdt in dat in het kader van de Flora- en faunawet geen ontheffing noodzakelijk is voor het uitvoeren van de voorgenomen werkzaamheden.

De maisakker en de sloot vormen geen geschikt leefgebied voor reptielen. Reptielen worden dan ook niet in of rond het plangebied verwacht.

5.6 VISSSEN

Resultaten literatuuronderzoek

In de directe omgeving van het onderzoeksterrein zijn geen beschermde vissen bekend.

Resultaten veldbezoek en effectenbeoordeling

De sloot rond het perceel is grotendeels dichtgegroeid en lijkt niet permanent waterhoudend. Het vormt slechts marginaal geschikt habitat voor vissen. Beschermde vissoorten worden hier derhalve niet verwacht.

5.7 OVERIGE SOORTEN

Resultaten literatuuronderzoek

In de omgeving van het onderzoeksterrein is rouwmantel (tabel 3) bekend.

Resultaten veldbezoek en effectenbeoordeling

Door het ontbreken van sleutelfactoren zoals waardplanten speelt onderhavig onderzoeksterrein geen cruciale rol voor plaatselijke vlinderpopulaties.

De overige in de Flora- en faunawet opgenomen (strikt beschermde) soorten zijn dusdanig zeldzaam en grotendeels gebonden aan specifieke biotopen zoals heide, hoogveen, laagveen en beken, dat het onwaarschijnlijk is dat de onderzoekslocatie voor deze soorten een functie vervult.

Rouwmantel is een sinds 1964 verdwenen standvlinder, waarvan ieder jaar enkele zwervers worden waargenomen. De waarneming die uit het literatuuronderzoek naar voren kwam betreft hoogst waarschijnlijk een zwervend exemplaar.

6 CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

6.1 CONCLUSIE FLORA- EN FAUNAWET

Naar aanleiding van het verkennend onderzoek Flora- en faunawet concluderen wij dat er ter plaatse van de onderzoekslocatie geen sprake is van het voorkomen van een strikt beschermde soort (tabel 2 of 3-soort van de Flora- en faunawet) , anders dan tabel 1-soorten waarvoor in onderhavig geval een vrijstelling geldt.

Wij merken op dat het onderzoeksterrein geen deel uitmaakt van het permanente leefgebied van strikt beschermde soorten. Wel kunnen deze beschermde soorten periodiek voorkomen (foeragerend of tijdens hun migratie).

In het akkerperceel en de omringende sloot kunnen algemene vogelsoorten tot broeden komen. Alle vogelnesten zijn in het broedseizoen beschermd. Voor het broedseizoen wordt geen standaard periode gehanteerd, van belang is of er een broedgeval aanwezig is. Globaal loopt het broedseizoen van vogels van 1 maart tot 1 september. Dit is afhankelijk van de soort en van de klimatologische omstandigheden.

6.2 AANBEVELINGEN EN ADVIES

Mogelijk broeden vogels in het akkerperceel of omringende sloot. Alle broedgevallen zijn beschermd in de Flora- en faunawet. Om een overtreding te voorkomen wordt geadviseerd om de werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren of voor het broedseizoen te starten met de werkzaamheden en continue door te werken. Een andere optie is het perceel en de sloot voor de start van het broedseizoen ongeschikt te maken en te houden voor broedende vogels, bijvoorbeeld door de vegetatie kort te houden en te zorgen dat het akkerperceel regelmatig verstoord wordt. Het broedseizoen loopt globaal van 1 maart tot 1 september.

Wij merken op dat te allen tijde de zorgplicht blijft gelden. Deze zorgplicht houdt in dat nadelige gevolgen voor flora en fauna zoveel mogelijk moeten worden voorkomen. De zorgplicht geldt voor alle planten en dieren, beschermd of niet.

6.3 VERANTWOORDING

De initiatiefnemer of opdrachtgever is verantwoordelijk voor het gebruik van de rapportage. Eco Reest aanvaardt dan ook geen aansprakelijkheid voor de inhoud, interpretaties of conclusies indien gebruik wordt gemaakt van deelaspecten van deze rapportage, zonder verwijzing naar de volledige rapportage. Bovendien aanvaardt Eco Reest geen aansprakelijkheid voor kosten en vertraging die optreden als gevolg van het voorkomen van beschermde flora en fauna.

Eco Reest
Ing. J. Kamps MSc.

BIJLAGE 1

Essentietabel Natura 2000-gebied De Wieden

Essentietabel Natura 2000-gebied 035. De Wieden

Kernopgaven

	Opgave landschappelijke samenhang en interne compleetheid (Meren en moerassen)	Behoud en herstel van samenhang tussen slaappleatsen en foerageergebieden in het bijzonder voor grasetende watervogels en meervleermuizen (de belangrijkste kraamkamerfunctie en slaapfunctie van de meervleermuis ligt vooral in gebouwen buiten de Natura 2000 gebieden). Voor afgesloten zeearmen en randmeren behoud van de specifieke betekenis van de verschillende onderdelen voor habitattypen en vogels. Herstel van mozaïek van verlandingsstadia van open water tot moerasbos en herstel van gradiënt watertypen (inclusief brak) met name in het deellandschappen Laagveen.
4.08	Evenwichtig systeem	Nastreven van een meer evenwichtig systeem (waterkwaliteit, waterkwantiteit en hydromorfologie): waterplantengemeenschap (voor kwanswierwateren H3140 en meren met krabbenscheer en fonteinkruiden H3150), zwarte stern A197, platte schijfhoren H101X en vissen zoals o.a. bittervoorn H1134, grote modderkruiper H1145, kleine modderkruiper H1149 en insecten, zoals gevlekte witsnuitlibel H1042 en gestreepte waterroofkever H1082.
4.09	Compleetheid in ruimte en tijd	Alle successiestadia laagveenverlanding in ruimte en tijd vertegenwoordigd: overgangs- en trilvenen (trilvenen en veenmosrietlanden) H7140_A en H7140_B met onder meer grote vuurvlinder H1060, groenknolorchis H1903 en vochtige heiden (laagveengebied) H4010_B, blauwgraslanden H6410, galigaanmoerassen *H7210 en hoogveenbossen H91D0, in samenstelling met gemeenschappen van open water.
4.11	Plas-dras situaties	Plas-dras situaties voor smienten A050 en broedvogels zoals porseleinhoen A119 en kemphaan A151, kwartelkoning A122 en noordse woelmuis *H1340.
4.12	Overjarig riet	Herstel van grote oppervlakten/brede zones overjarig riet, inclusief waterriet, door herstel van natuurlijke peildynamiek en tegengaan verdroging door rietmoerasvogels, zoals roerdomp A021, purperreiger A029, snor A292, grote karekiet A298 en voor de noordse woelmuis *H1340.
4.15	Vochtige graslanden	Herstel inundatie, behoud en nieuwvorming blauwgraslanden H6410, glanshaver- en vossenstaarthooilanden (grote vossenstaart) H6510_B, met name Kievitsbloemhooilanden, mede als leefgebied van de kemphaan A151 en watersnip A153.
4.16	Rui- en rustplaatsen	Voldoende ruiplaatsen en rustgebieden voor watervogels zoals fuut A005, ganzen, slobend A056 en kuifeend A061.

Instandhoudingsdoelstellingen

		SVI Landelijk	Doelst. Opp.vl.	Doelst. Kwal.	Doelst. Pop.	Draagkracht aantal vogels	Draagkracht aantal paren	Kernopgaven
Habitattypen								
H3140	Kranswierwateren	--	>	>				4.08, A , W

H3150	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	-	>	>			4.08, L , W		
H4010B	Vochtige heiden (laagveengebied)	-	>	>			4.09, L , W		
H6410	Blauwgraslanden	-	>	>			4.09, L , W	4.15, W	
H6430A	Ruigten en zomen (moerasspirea)	+	=	=					
H7140A	Overgangs- en trilvenen (trilvenen)	-	>	=			4.09, L , W		
H7140B	Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden)	-	=	=			4.09, L , W		
H7210	*Galigaanmoerassen	-	>	>			4.09, L , W		
H91D0	*Hoogveenbossen	-	=	>			4.09, L , W		
Habitatsoorten									
H1016	Zeggekorflak	-	=	=	=				
H1042	Gevlekte witsnuitlibel	-	>	>	>		4.08, L , W		
H1060	Grote vuurvliinder	-	>	>	>		4.09, L , W		
H1082	Gestreepte waterroofkever	-	>	>	>		4.08, L , W		
H1134	Bittervoorn	-	=	=	=		4.08, L , W		
H1145	Grote modderkruiper	-	=	=	=		4.08, L , W		
H1149	Kleine modderkruiper	+	=	=	=		4.08, L , W		
H1163	Rivierdonderpad	-	=	=	=		4.08, L , W		
H1318	Meervleermuis	-	=	=	=				
H1393	Geel schorpioenmos	-	>	>	>				
H1903	Groenknolorchis	-	=	=	=		4.09, L , W		
H4056	Platte schijfhoren	-	=	=	=		4.08, L , W		
Broedvogels									
A017	Aalscholver	+	=	=		1000			
A021	Roerdomp	-	=	=		30	4.12, W		
A029	Purperreiger	-	=	=		65	4.12, W		
A081	Bruine Kiekendief	+	=	=		19			
A119	Porseleinhoen	-	=	=		19	4.11, W		
A122	Kwartelkoning	-	>	>		13	4.11, W		
A153	Watersnip	-	=	=		150	4.15, W		
A197	Zwarte Stern	-	>	>		200	4.08, L , W		
A229	IJsvogel	-	=	=		10			
A275	Paapje	-	>	>		6			
A292	Snor	-	=	=		300	4.12, W		
A295	Rietzanger	-	=	=		2000			
A298	Grote karekiet	-	>	>		20	4.12, W		

Niet-broedvogels									
A005	Fuut	-	=	=		110		4.16	
A017	Aalscholver	+	=	=		behoud			
A037	Kleine Zwaan	-	=	=		8			
A041	Kolgans	+	=	=		3800		4.16	
A043	Grauwe Gans	+	=	=		1100		4.16	
A050	Smient	+	=	=		500		4.11,W	
A051	Krakeend	+	=	=		150			
A059	Tafeleend	--	=	=		210			
A061	Kuifeend	-	=	=		430		4.16	
A068	Nonnetje	-	=	=		30			
A070	Grote Zaagbek	--	=	=		20			
A094	Visarend	+	=	=		2			

deze tabel is gebaseerd op het definitief aanwijzingsbesluit
 Gebruik deze essentietabel in combinatie met de leeswijzer

Legenda

- W Kernopgave met wateropgave
- Sense of urgency: beheeropgave
- Sense of urgency opgave m.b.t. watercondities
- SVI landelijk Landelijke Staat van Instandhouding (-- zeer ongunstig; - matig ongunstig, + gunstig)
- = Behoudsdoelstelling
- > Verbeter- of uitbreidingsdoelstelling
- =(<) Ontwerp-aanwijzingsbesluit heeft 'ten gunste van' formulering

BIJLAGE 2

Verspreiding beschermde soorten Namweg

Bekende verspreiding van soorten ten opzichte van het plangebied – levering uit de NDFF.

De Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) is de meest omvangrijke landelijke informatiebron van verspreidingsgegevens en bevat betrouwbare waarnemingen van planten en dieren in een bepaald gebied. Het systeem is in opbouw, nieuwe gegevens worden met regelmaat toegevoegd. Alle gegevens in de NDFF zijn door de Gegevensautoriteit Natuur gevalideerd. Nader (veld-)onderzoek kan noodzakelijk zijn om aanwezigheid van een soort te bevestigen of uit te sluiten.

Copyright vermelden bij verwijzen of citeren naar deze levering: Copyright vermelden bij verwijzen of citeren naar deze levering: '© NDFF - quickscanhulp.nl 02-09-2015 11:39:13'

Op de volgende pagina vindt u de lijst met soorten en afstanden ten opzichte van het plangebied dat deze soorten zijn waargenomen. Een toelichting op deze lijst is te vinden op: www.quickscanhulp.nl.

Soort	Soortgroep	Bescherming	Afstand
rouwmantel	Insecten - Dagvlinders	tabel III	0 - 1 km
Boomvalk	Vogels	tabel III	0 - 1 km
Buizerd	Vogels	tabel III	0 - 1 km
Gierzwaluw	Vogels	tabel III	0 - 1 km
Havik	Vogels	tabel III	0 - 1 km
Huismus	Vogels	tabel III	0 - 1 km
Kerkuil	Vogels	tabel III	0 - 1 km
Ooievaar	Vogels	tabel III	0 - 1 km
Ransuil	Vogels	tabel III	0 - 1 km
Roek	Vogels	tabel III	0 - 1 km
Sperwer	Vogels	tabel III	0 - 1 km
Steenuil	Vogels	tabel III	0 - 1 km
Gewone dwergvleermuis	Zoogdieren	tabel III	0 - 1 km
Laatvlieger	Zoogdieren	tabel III	0 - 1 km
Brede orchis	Vaatplanten	tabel II	1 - 5 km
Gevlekte orchis	Vaatplanten	tabel II	1 - 5 km
Kleine zonnedaauw	Vaatplanten	tabel II	1 - 5 km
Klokjesgentiaan	Vaatplanten	tabel II	1 - 5 km
Prachtklokje	Vaatplanten	tabel II	1 - 5 km
Rapunzelklokje	Vaatplanten	tabel II	1 - 5 km
Rietorchis	Vaatplanten	tabel II	1 - 5 km
Ronde zonnedaauw	Vaatplanten	tabel II	1 - 5 km
Spaanse ruiter	Vaatplanten	tabel II	1 - 5 km
Tongvaren	Vaatplanten	tabel II	1 - 5 km
Waterdrieblad	Vaatplanten	tabel II	1 - 5 km
Welriekende nachtorchis	Vaatplanten	tabel II	1 - 5 km
Wilde gagele	Vaatplanten	tabel II	1 - 5 km
Wilde kievitsbloem	Vaatplanten	tabel II	1 - 5 km
Wilde marjolein	Vaatplanten	tabel II	1 - 5 km
Kleine modderkruiper	Vissen	tabel II	1 - 5 km
Eekhoorn	Zoogdieren	tabel II	1 - 5 km
Steenmarter	Zoogdieren	tabel II	1 - 5 km
Heikikker	Amfibieën	tabel III	1 - 5 km
Kamsalamander	Amfibieën	tabel III	1 - 5 km
Poelkikker	Amfibieën	tabel III	1 - 5 km
heideblauwtje	Insecten - Dagvlinders	tabel III	1 - 5 km
keizersmantel	Insecten - Dagvlinders	tabel III	1 - 5 km
Gestreepte waterroofkever	Insecten - Kevers	tabel III	1 - 5 km
Gevlekte witsnuitlibel	Insecten - Libellen	tabel III	1 - 5 km
Groene glazenmaker	Insecten - Libellen	tabel III	1 - 5 km
Noordse winterjuffer	Insecten - Libellen	tabel III	1 - 5 km
Adder	Reptielen	tabel III	1 - 5 km
Hazelworm	Reptielen	tabel III	1 - 5 km
Ringslang	Reptielen	tabel III	1 - 5 km
Groenknolorchis	Vaatplanten	tabel III	1 - 5 km
Bittervoorn	Vissen	tabel III	1 - 5 km
Grote modderkruiper	Vissen	tabel III	1 - 5 km
Grote Gele Kwikstaart	Vogels	tabel III	1 - 5 km
Slechtvalk	Vogels	tabel III	1 - 5 km
Wespendief	Vogels	tabel III	1 - 5 km
Zwarte Wouw	Vogels	tabel III	1 - 5 km
Boommarter	Zoogdieren	tabel III	1 - 5 km
Das	Zoogdieren	tabel III	1 - 5 km
Gewone grootoorvleermuis	Zoogdieren	tabel III	1 - 5 km
Meervleermuis	Zoogdieren	tabel III	1 - 5 km
Otter	Zoogdieren	tabel III	1 - 5 km

Rosse vleermuis	Zoogdieren	tabel III	1 - 5 km
Ruige dwergvleermuis	Zoogdieren	tabel III	1 - 5 km
Waterspitsmuis	Zoogdieren	tabel III	1 - 5 km
Watervleermuis	Zoogdieren	tabel III	1 - 5 km
Alpenwatersalamander	Amfibieën	tabel II	5 - 10 km
Levendbarende hagedis	Reptielen	tabel II	5 - 10 km
Damhert	Zoogdieren	tabel II	5 - 10 km
Boomkikker	Amfibieën	tabel III	5 - 10 km
Rugstreepad	Amfibieën	tabel III	5 - 10 km
Brede geelgerande waterroofkever	Insecten - Kevers	tabel III	5 - 10 km
Zandhagedis	Reptielen	tabel III	5 - 10 km
Baardvleermuis	Zoogdieren	tabel III	5 - 10 km
Franjestaart	Zoogdieren	tabel III	5 - 10 km
Tweekleurige vleermuis	Zoogdieren	tabel III	5 - 10 km

BIJLAGE 3

Bronnen

Literatuur:

Twisk, P., A. van Diepenbeek, J. P. Bekker (2010): Veldgids Europese zoogdieren, KNNV Uitgeverij, Zeist.

van Diepenbeek, A., (2007): Veldgids Dierensporen. – 3e druk, KNNV Uitgeverij, Zeist

van Herk, K., A. Aptroot (2004): Veldgids Korstmossen, KNNV Uitgeverij, Soest.

Bos, F., M. Wasscher, W. Reinboud (2007): Veldgids Libellen. – 5e , volledig herziene, druk, KNNV Uitgeverij, Zeist

Pot, R., (2007): Veldgids Water- en oeverplanten. – 2e druk, KNNV Uitgeverij, Zeist & STOWA, Utrecht, 2003

Eggelte, H., (2010): Veldgids Nederlandse flora. – 6e druk, KNNV Uitgeverij, Zeist

Stumpel, T., H. Strijbosch (2007): Veldgids Amfibieën en reptielen. – 2e druk, KNNV, Zeist

Wynhoff, I., C. van Swaay, K. Veling, A. Vliegthart (2010): De nieuwe veldgids dagvlinders. – 2e, herziene druk, Stichting KNNV Uitgeverij, Zeist

Dietz, C., O. von Helversen, D. Nill (2011): Vleermuizen; Alle soorten van Europa en noordwest-Afrika, De Fontein / Tirion Uitgevers B.V., Utrecht

Peeters, H., K. Wheeler (2008): Vogels en de wet.nl, Vereniging Politie Dieren- en Milieubescherming, Vogelbescherming Nederland, KNNV Uitgeverij, Zeist

Heimans, E., H.W. Heinsius, J.P. Thijsse (1983): Geïllustreerde Flora van Nederland. – 22e druk, Versluys Uitgeversmaatschappij B.V., Amsterdam

Broekhuizen S., D. Klees, G. Müskens (2010): De Steenmarter. 1e druk, KNNV Uitgeverij, Zeist

Huigen, P., R. Vogel (2007) Topografische inventarisatieatlas voor flora en fauna van Nederland. – 1e druk, Vogelbescherming Nederland, Zeist

Gebruikte websites:

www.natuurloket.nl

www.quickscanhulp.nl

www.telmee.nl

www.sovon.nl

www.floron.nl

www.ravon.nl

www.soortenbank.nl

www.natuurkennis.nl

www.vlinderstichting.nl

www.zoogdierenatlas.nl

www.vleermuis.net

www.zoogdiervereniging.nl

